

Mandra

per RAMON FOLCH

L'any 1612, Ludovico Cardi, conegut com el Cigoli, va pintar una Immaculada a la capella paulina de Santa Maria Maggiore, la gran basílica romana. No és la millor Immaculada de la història de l'art, però és la primera que té als peus una Lluna com Déu mana. Les autoritats religioses sostenien que Déu manava una altra cosa i van arremetre contra el Cigoli, que havia pintat una Lluna galileana. La Lluna escolàstica havia de ser llisa i d'un blanc immaculat, per això la Puríssima hi reposava els peus. Però Galileu acabava de demostrar que la Lluna era rugosa, a causa dels cràters, i més aviat grisa. El Cigoli pintà la primera Lluna com cal (amb l'excepció d'una Lluna prou fidedigna que, devers 1430, Jan van Eyck havia posat en la seva famosa *Crucifixió*). Se la va carregar, naturalment.

Quan Van Eyck pintava la seva Lluna raonablement aproximada, els ortodoxos del moment estaven registrats davant la troballa bibliogràfica que l'humanista Poggio Bracciolini havia fet poc abans, l'any 1417, en un monestir alemany. Havia descobert l'única còpia romanent de *De rerum natura*, obra en vers del poeta i pensador romà Titus Lucretius Carus, Lucreci per als amics (segle I aC). Es tractava d'una obra literàriament notable i filosòficament revulsiva. La física i la biologia la reconeixen avui com el seu més remot antecedent. Tal com exposa esplèndidament Martí Domínguez a *El somni de Lucreci*, és una explicació solvent de les coses naturals, des de la teoria atòmica fins a l'evolució de les espècies, escrita fa dos mil anys.

Prou creu ja eren per a l'Església catòlica personatges com Galileu o els filòsofs clàssics perquè, a sobre, vinguessin artistes o humanistes a acabar d'embolicar la troca. Va anar a pitjor. El Renaixement rescatà el pensament grecoromà i el mètode científic irrompé amb l'experimentació i la mesura. El mètode científic inaugurarà una altra manera de pensar. Les tecnociències que se'n derivaren han transformat de tal manera el món que han fet perdre de vista la condició filosòfica de la ciència. La ciència no s'oposa a les humanitats: s'hi afegeix amb excel·lència, alhora que descarta mites i frauds, siguin físics o metafísics. Galileu no descrivia el que veia a través del telescopi, pensava a partir del que veia. Per això era tan perillós.

Dos segles i mig més tard, Darwin féu el mateix: pensar. Col·leccionar plecs d'herbari és una artesanía paracientífica; sustentar en els plecs estudiats una interpretació biològica és ciència. És a dir, progrés del

Il·lustració: Anna Sanchis

«La ciència no s'oposa a les humanitats: s'hi afegeix amb excel·lència, alhora que descarta mites i frauds, siguin físics o metafísics»

coneixement que obliga a revisar anteriors convenciments. Això fa molta mandra. Els il·lustrats combatien aquesta abúlia conformista: *Sapere aude* (“Gosar saber”). L'Acadèmia dels Desconfiats, creada a Barcelona l'any 1700 per Ignasi de Dalmasas i una colla d'altres il·lustrats *avant la lettre*, encara havia anat més lluny. Responia a la divisa *Tutta, qui diffidens* (“Segura, perquè desconfia”). Va haver de cessar en les seves activitats l'any 1714, quan els borbònics s'empararen de Barcelona i reduïren Catalunya al pobre absolutisme ja establert en els seus fidelíssims dominis previs. Revelador.

La veritat sol ser una pertinent impertinència. Contraria falsedats prèvies. Això sempre és molt mal vist pels zeladors de l'*statu quo*, més preocupats per la seva comoditat que pels progressos del coneixement. El coneixement és una bona murga. Posa les coses al seu lloc i això altera les posicions d'avantatge dels administradors de prejudicis. Les induccions lucrecianes, les evidències galileanes o les deduccions darwinianes eren atemptats contra la mandra mental, més poderosa que qualsevol dogma. No és per raons ideològiques que els humans es resisteixen a canviar. Fonamentalment, el que tenen és mandra. Canviar és molt cansat. ☺

Ramon Folch. Doctor en Biologia, socioecòleg i president d'ERF.